

**ALTERNATIVE PUBLIKATIONSFORMER
I DANMARK OG DERES POSITION PÅ DET
DANSKE BOGMARKED**

**UNDERSØGELSE FOR
BOG- OG LITTERATURPANELET**

Nils Bjervig, Bjervigs Bureau
Juni 2015

INDHOLD

1.	Indledning	3
2.	Definitioner og afgrænsninger	4
3.	Metode	8
4.	Portræt af selvudgivere – et forsøg på en typologi	11
5.	Hvordan selvudgiver – hvem er leverandører af ydelser?	15
6.	Antal titler udgivet 2013 og 2014	17
7.	Oplag – salg – pris	19
8.	Genrer og medier	21
9.	Økonomi – bedste indtægtskilder og salgskanaler	27
10.	Om selvudgivelser i det litterære kredsløb	28
11.	Konklusion	32

1.

INDLEDNING

Kulturministeren nedsatte i april 2014 Bog- og Litteraturpanelet for at »følge udviklingen på bogmarkedet«, bl.a. gennem »Årligt at indsamle tilgængelig statistisk viden om bogmarkedet, (...)«

Som en del af dette arbejde igangsatte Panelet i februar 2015 en undersøgelse af alternative publikationsformer på det danske bogmarked.

Baggrunden for at iværksætte undersøgelsen er en antagelse om, at det som følge af den digitale udvikling er blevet nemmere at udgive bøger, og at det har medført en stigning i antallet af titler, der udgives uden om de traditionelle forlag og »klassiske publikationskanaler«. »Imidlertid foreligger der p.t. ingen systematisk viden på området. Det er ønsket, at denne undersøgelse skal råde bod herpå.«, skriver panelet i opdraget til nærværende undersøgelse¹.

Panelet ønsker følgende hovedpunkter belyst: De vigtigste former for alternativ publikation med differentiering af de forskellige *former*, samt en identifikation af eventuelle hovedaktører inden for teknisk support og/eller markedsføring.

Undersøgelsen skal belyse

- Omfanget af selvudgivelser i forhold til den samlede titelmængde
- Økonomien
- Den genremæssige og typologiske fordeling af selvudgivelser, også sat i forhold til det samlede bogmarked, samt fordeling af trykte bøger og e-bøger blandt selvudgivelser
- Kredsløb: Er der alternative udgivelser, der bliver indkøbt til folkebibliotekerne og er til salg i danske boghandler (fysisk og online)?
- Prissætning.

¹ Se bilag 1 på www.kulturstyrelsen.dk/bogen-2015/selvudgivere.

2. DEFINITIONER OG AFGRÆNSNINGER

Ved første øjekast er det ligetil: Der er de traditionelle forlag på den ene side, og så er der de »alternative publikationsformer« eller »alternativt udgivne bøger« eller blot »selvudgivelser« på den anden. Blandt selvudgivne titler såvel som blandt udgivelser fra de traditionelle forlag findes både ikke-kommercielle og kommercielle titler. I denne undersøgelse er det udelukkende de kommercielle titler, der er genstand for analysen. De kommercielle titler er dem, der henvender sig til markedet (se definitionen nedenfor) – derfor er det dem, der er centrale for en beskrivelse af »litteraturens situation på det danske bogmarked«.

Dermed falder en lang række udgivelser uden for denne undersøgelse. Fra etablerede forlag og udgivere kan her nævnes rapporter fra forskellige forskningsinstitutioner, kommunale udgivelser, årsrapporter fra firmaer, jubilæumsskrifter, ministerielle skrifter og forordninger mv.

Blandt selvudgivne værker falder bl.a. følgende uden for vores undersøgelse: en række personalhistoriske værker, familiekrøniker, private foreningsjubilæer, selvbiografier, en del lokalhistoriske studier m.fl.

KOMMERCIELLE TITLER

Undersøgelsen behandler udelukkende de udgivelser, der hos Dansk BiblioteksCenter (DBC) har handelskoden 'kommerciel'. Det er forlæggeren eller forfatteren, eller hvem der ellers har fået opgaven med indsendelsen af bogen til Dansk Bogfortegnelse, der suverænt definerer, om den skal klassificeres 'kommerciel'. Man skal i oplysningsskemaet² til Dansk Bogfortegnelse sige ja eller nej i rubrikken: »Er bogen udgivet med henblik på videresalg i detailhandelen?«

At en titel er 'kommerciel', betyder udelukkende, at den er beregnet til at blive solgt i detailhandlen. Det betyder ikke, at bogen faktisk vil sælge eller bliver solgt. En statistik over salg af

bøger til forbrugerne findes ikke i dag. Der har tidligere været gjort forsøg på at etablere en sådan statistik (se nærmere s. 19). Forlæggerforeningen udsender hvert år en statistik, Forlæggerforeningens Årsstatistik, der redegør for forlagenes salg til forhandlere, ikke til brugere³.

Antallet af kommercielle og ikke-kommercielle titler i 2013 og 2014 så således ud:

Antal kommercielle og ikke-kommercielle titler i 2013 og 2014			
	År	Kommerciel	Ikke-kommerciel
Trykt bog	2013	7.272	5.104
	2014	7.528	4.806
I alt trykt bog		14.800	9.910
E-bog	2013	3.475	1.857
	2014	3.899	1.615
I alt e-bog		7.374	3.472

Tabel 1. Kilde: DBC⁴

² Læs hele oplysningsskemaet her: <http://www.dbc.dk/filer/tekstfiler-pdf-mm./oplysningsskema-til-dansk-bogfortegnelse>.

³ Se nærmere uddybning på s. 19.

⁴ Kildehenvisningen til DBC er her som i hele rapporten at læse som: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet. Tallene for det samlede bogmarked i denne undersøgelse er også fra dette udtræk.

Når tallene fra Danmarks Statistik ikke er anvendt, skyldes det dels, at tallene herfra først blev offentliggjort så sent, at de ikke kunne indgå i denne undersøgelse, dels at det ikke er muligt at isolere selvudgivelser i disse data. Det betyder, at der kan være mindre uoverensstemmelser mellem denne undersøgelses tal for det samlede bogmarked og tallene fra Danmarks Statistik.

TRADITIONELLE UDGIVELSESFORMER

Forlag

Størstedelen af forlagene lader sig uden problemer definere som traditionelt forlag med Panelets formulering: » (...) forlag, der med lønnede medarbejdere foretager en udvælgelse og redaktionel sparring af indsendte manuskripter, og som i øvrigt står for at promovere udgivelsen over for medier, boghandlere og læsere.«

Denne definition kan dog ikke stå alene, for den tager ikke hensyn til, om forfatteren skal bidrage med penge inden udgivelse. Den siger ikke noget om, hvem der afholder bogens udgifter fra færdig redaktion til bogens markedsføring og udgivelse: Der er grafisk tilrettelægning, udarbejdelse af omslag og trykning.

Derfor bør det i definitionen indgå, at et traditionelt forlag afholder alle udgifter i forbindelse med produktion af bogen, fra grafisk tilrettelægning, design af omslag, trykning til distribution og lagerleje mv.

Men selv med denne definition kan man alligevel i mange tilfælde komme i tvivl om, hvorvidt en udgiver skal rubriceres som hørende til de traditionelle eller alternative.

Det afgørende kriterium for, at en bog er udgivet på et traditionelt forlag, er således i denne undersøgelse, at en forfatter *ikke* skal have egne, private penge op af lommen, for at udgivelsen kan komme i stand (det betyder dog ikke, at udgifter afholdt af forfatteren *inden* indlevering til et traditionelt forlag, som fx til redaktionel sparring og korrektur, rubriceres forfatteren som selvudgiver).

ALTERNATIVE PUBLIKATIONSFORMER

Selvudgivelse

Selvudgivelser er ikke noget nyt fænomen, hverken i Danmark eller udlandet. Man kan fx nævne Walt Whitman, der selv udgav *Leaves of Grass* i 1855. Også herhjemme har vi i mange år haft udgivelser på 'Eget forlag', og i flere årtier har man set alternative forlag og udgivelsesformer komme og gå. At 'selvudgivelse' nu er blevet en faktor i det danske udgivelseslandskab, skyldes den digitale udvikling, der har gjort det muligt dels at producere trykte bøger til en hidtil uset lav pris, dels at producere e-bøger med små omkostninger – og få dem eksponeret og solgt bl.a. via internettet, i takt med at tablets, e-readers, smartphones m.m. er blevet udbredt blandt forbrugerne.

En selvudgivelse er i denne rapport defineret som en udgivelse, hvor forfatteren helt eller delvist selv finansierer udgivelsen med egne, private midler.

Det betyder, at en selvudgivelse er en entydig størrelse, men alligevel omfatter et meget bredt spektrum: fra et værk af den selvudgiver⁵, der laver alt selv og betaler alt selv, over den selvudgiver, der tilkøber sig forskellige typer ydelser⁶, til den, der køber det meste, måske det hele, hos et selvudgiver-/medudgiverforlag.

Med denne definition kan vi også lave nogle afgrænsninger:

En udgivelse er *ikke* en selvudgivelse

- hvis finansieringen af en konkret udgivelse helt eller delvist kommer fra (ansøgte) fondsmidler
- hvis man udgiver på et forlag, der i stedet for traditionelt forskud og royalty deler overskuddet (typisk 50-50 %), når alle produktions- og markedsføringsudgifter etc. er betalt.

En udgivelse *er* en selvudgivelse

- hvis de penge, man skyder i produktionen af en bog, kommer fra biblioteksafgiften eller fra uspecificerede legatmidler
- hvis crowdfunding indgår som en *del* af dækning af udgifterne. Pengene er for størstedelen at betragte som forudbetaling for værket og frigives først ved udgivelse⁷.

Andre alternative publikationsformer

Der findes andre alternative publikationsformer end den klassiske, rene selvudgivelse, hvor forfatteren selv sørger for alt fra ide til færdig bog, får den distribueret og selv betaler for alt.

I formuleringen af spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen, som blev benyttet som en del af nærværende undersøgelse (se mere i afsnit 3), skelnede vi mellem selvudgiverforlag, medudgiverforlag og selvudgivertjenester og gav eksempler herpå. Denne skarpe skelnen har det imidlertid ikke været muligt at opretholde. I praksis

⁵ Termen »selvudgiver« har for mange en nedsættende klang over sig. Det hænger nok sammen med en opfattelse hos nogle, især i pressen, af, at kvaliteten af selvudgivelser ikke holder almindelig standard. Derfor er der flere selvudgivere og selvudgiverforlag, der foretrækker termen »udgiver«. Denne undersøgelse går ikke ind i en vurdering af kvalitet eller mangel på samme, hverken i selvudgivne eller forlagsudgivne værker.

⁶ Se redegørelse for svarene i spørgeskemaundersøgelsen, s. 9 ff.

⁷ De tilfælde af crowdfunding, jeg har kendskab til blandt selvudgivelser, har indebåret, at forfatteren ikke har fået penge udefra forlods; pengene bliver først frigivet ved udgivelse og er i overvejende grad karakteriseret ved at være forhåndsbestilling af værket (bog eller e-bog). Forfatteren har stadig egne penge op af egen lomme og er derfor selvudgiver.

har det vist sig, at der som oftest vil være tale om en glidende overgang, fordi man som forfatter kan vælge *enten* at udgive sit værk, som det foreligger, på forlaget eller selvudgivertjenesten, *eller* at tilkøbe sig forskellige ydelser hos samme forlag eller selvudgivertjenester. I svarene på spørgeskemaundersøgelsen viste det sig også, at respondenterne for en stor dels vedkommende brugte betegnelserne 'selvudgiverforlag', 'medudgiverforlag' og 'selvudgivertjenester' i flæng.

Som konsekvens heraf vil selvudgiverforlag, medudgiverforlag og selvudgivertjenester nogle steder i rapporten blive behandlet under ét, hvor det er mest hensigtsmæssigt for at få et klarere billede af forholdet på det samlede bogmarked mellem traditionelt udgivne og selvudgivne værker. Andre steder vil der blive skelnet mellem de tre former, hvor det er væsentligt at skelne mellem selvudgivere, der laver alt selv, og dem, der tilkøber sig ydelser.

Denne terminologiske usikkerhed skyldes ud over det ovennævnte, at der mig bekendt ikke findes nogen vedtagne definitioner på dette område, da feltet som forskningsområde er nyt.

Det skal her understreges, at fokus i denne undersøgelse er at registrere selvudgivelser på det danske bogmarked, ikke forfattere som selvudgivere. Det er udgivelsesformen, der er afgørende, ikke om forfatteren også tidligere har udgivet eller sideløbende udgiver på traditionelt forlag.

Uden denne indfaldsvinkel vil beskrivelsen af 'alternative udgivelsesformer i Danmark' ikke dække det reelle felt og mængden af selvudgivelser på det danske bogmarked.

Medudgiverforlag

Et medudgiverforlag er, som navnet antyder, et forlag, hvor forfatteren giver et beløb, yder et tilskud til bogens udgivelse. Udgivelser på medudgiverforlag bliver her henregnet til selvudgivelser.

Forlaget mellemgaard er, som der også står på dets hjemmeside⁸, ikke noget selvudgiverforlag. Men forfattere yder her i mange tilfælde et tilskud til bogens udgivelse. Derfor er mellemgaard medtaget her i rapporten med alle dets titler, selv om antallet af egentlige selv-/medudgivelser ikke

er til at skille ud fra den samlede titelmængde fra forlaget.

Forlaget har grafisk afdeling og egen redaktion, der vurderer indkomne manuskripter. Forfatterne får redaktion, korrektur, produktion og markedsføring af deres bog, trykt såvel som e-bog. Men en del af udgivelserne er altså medfinansieret af forfatteren, derfor er forlaget med her.

Nicheforlag

Der findes en række små og mindre forlag, der har specialiseret sig i meget 'smalle' udgivelser, og som også distribuerer deres bøger og finder deres læsere på andre måder end traditionelle forlag. Flere af dem kalder sig »uafhængige« forlag. »Indie-forlag« kaldes de af nogle.

På trods af at disse forlag opfylder Panelets definition af et traditionelt forlag (»forlag, der (...) foretager en udvælgelse og redaktionel sparring af indsendte manuskripter, og som i øvrigt står for at promovere udgivelsen over for medier, boghandlere og læsere«), falder de ind under forlag, der udgiver titler »uden om (...) klassiske publikationskanaler«, og derfor skal de nævnes her.

Det drejer sig fx om forlag som Kronstork; Korridor; Det Poetiske Bureau; Dreamlitt; Spring; Tab&Nar; Virkelig; * [asterisk]; og Byens Forlag (der fx har egen café, sælger fra lacykel og folkevognsrugbrød, laver læserevents med meget mere).

Men de er ikke medtaget i opgørelsen af selvudgivelser i denne undersøgelse, da de ikke opfylder vores hovedkriterium: at forfatteren selv helt eller delvist bidrager til finansieringen af udgivelsen.

Blogs, videoblogs (vlogs) og sms'er

Litterære blogs har eksisteret i efterhånden mange år. Her debatteres litteratur og litteraturpolitik, samtidig med at følgerne får oplysninger om oplæsninger og andre litterære events og møder⁹. Her kan nævnes, blandt mange andre: Kornkammer og Kornkammer Small Press; Promenaden; Blogdahl; PalePoets; 1000 stemmer; fhv. lovende; p.t. ør; re: citat.

Den rene tekstblog er blevet suppleret af videoblogs (vlogs) med videoer af oplæsninger mv.

Desuden har der i flere år været publiceret sms-digte og -noveller (Merete Pryds Helle har været foregangskvinde herhjemme¹⁰). Forlaget smspress.dk. er en profileret spiller, ligesom meget sker på Facebook og Twitter med noveller og digte¹¹. Fænomenet sms-litteratur er allerede stort i Japan og har været det i nogle år.

⁸ For uddybende oplysninger, se <http://mellemgaard.dk>.

⁹ Se fx *Forfatteren* 2/2015 s. 14-15.

¹⁰ Se artikel i *Politiken*, januar 2011: <http://pol.dk/1157673>.

¹¹ Indflydelsen på den etablerede litteratur er tydelig: Udtryksformer fra de sociale medier bliver en del af den bogudgivne skrift, som hos fx Caspar Eric og Asta Olivia Nordenhof; observation meddelt af Martin Glaz Serup.

Denne type udgivelser medtages *ikke* i denne undersøgelse.

EN KORT OPSUMMERING AF RAPPORTENS GENSTAND

De udgivelsesformer, der indgår i denne undersøgelse, er selvudgivelser, der er defineret som en udgivelse, hvor forfatteren selv helt eller delvist finansierer den konkrete udgivelse, enten ved at gøre og betale alt selv eller ved at lade forskellige eksterne aktører stå for diverse tjenester (korrektur, design, distribution, redaktion, markedsføring, salg mv.), betalt af forfatterens egne midler.

Selvudgivelser kan udkomme på forfatterens eget forlag eller på selv-/medudgiverforlag og -tjenester.

Som selvudgivelse regnes også de titler, som forfattere oprindeligt har udgivet på etablerede forlag og efterfølgende udgiver på eget forlag; det drejer sig typisk om titler, der er udsolgt fra det oprindelige forlag, og som forlaget ikke ønsker at genoptrykke, hvorefter rettighederne går tilbage til ophavsmanden.

Følgende regnes i denne undersøgelse *ikke* for selvudgivelse:

- Udgivelser, støttet af ansøgte fondsmidler
- Udgivelser på forlag, hvor forfatterens honorar er en overskudsdeling efter fradrag af samtlige produktions-, salgs- og markedsføringsudgifter
- Udgivelser, hvor forfatteren *inden* indsendelse af manuskript til etableret forlag selv har afholdt udgifter til redaktionel sparring, korrektur og lign.

3. METODE

AT IDENTIFICERE SELVUDGIVELSER

Et er teoretisk at få defineret »selvudgivelse«, vanskeligere er det imidlertid at identificere selvudgivelserne og selvudgiverforlag blandt samtlige kommercielle udgivelser fra 2013 og 2014.

Der findes ikke tal på dem. Der er ikke nogen registrant.

Man kan identificere traditionelle forlag via deres særlige ISBN-nummer (-numre). Men det er det ikke muligt at gøre med selvudgivelser generelt. Der findes ikke særlige ISBN-nummer-rækker for selvudgivelser.

Forlag som fx Skriveforlaget, Trykværket, Kahrius.dk, Underskoven, Siesta, Historia, Abildgaard & Brødsgaard og Ravnerock tildeler deres eget forlags-ISBN-nummer til udgivelserne. Det samme gør forlagene mellemgaard og Books on Demand.

Disse forlag adskiller sig ikke datamæssigt (ISBN) fra traditionelle forlag, så opgaven er at få identificeret dem som selv-/medudgiverforlag.

Hos Saxo Publish er der frit valg: Man kan selv sætte sit personlige ISBN på udgivelsen, eller man kan lade Saxo Publish ordne det. Det bestemmer man med et klik. Det samme er tilfældet hos gopubli.sh.

DEN HÅNDHOLDTE TILGANG

Da det ikke er muligt automatisk at identificere selvudgivelser in totum ved hjælp af datafiltre, må man anvende andre redskaber. Her er følgende blevet brugt: DBC's bogproduktionstal for 2013 og 2014, stillet til rådighed for Bog- og Litteraturpanelet; internettet; telefonen.

Den liste over udgivelser (bogproduktionstal) i 2013 og 2014, som DBC har stillet til rådighed for Bog- og Litteraturpanelet, var det primære arbejdsredskab i undersøgelsens første fase.

- For det første blev alle de traditionelle forlag udskilt, som ved almindeligt branchekendskab kunne identificeres som traditionelle forlag.
- Ved den mindste tvivl blev listen undersøgt:
 - Hvis udgiver-/forlagsnavn havde titler af flere forskellige forfattere, blev deres website besøgt. Her kunne det ofte afgøres, om de umiddelbart skulle henføres til traditionelle forlag eller ej.
 - Gav dette ikke noget entydigt resultat, blev forlaget ringet op.
 - Hvis udgiver-/forlagsnavn kun havde udgivet titler af samme forfatter, var titlerne sandsynlige kandidater som selvudgivelser.
- Udgiver/forlag/firma blev undersøgt på dets website, hvor menupunktet »Om ...« i mange tilfælde kunne fortælle, hvilken kategori forlaget skulle henføres til.
- I tilfælde af uklarhed blev forfatternavn googlet, bl.a. for at se, om forfatteren udgav hos andre udgivere/forlag. Dette gav sammen med titelsøgning ofte gode svar på bl.a. Saxo.com, bog.nu og riidr o.a., hvor der også kunne hentes udgivelsehistorik, der kunne hjælpe i den videre søgning.
 - Hvis der stadig var uklarhed, blev forfatter/firma/forlag/udgiver ringet op.

DEN KVANTITATIVE UNDERSØGELSE, GRUNDLAGET

Når alle 36.107 datarækker, som DBC's udtræk indeholder, var gennemgået på denne måde, og alle selvudgivelser/selvudgivere afmærket, kunne denne reducerede liste gennemgås med forskellige filtre (pivottabeller) og holdes op mod den ikke-reducerede listes resultater; dette blev udgangspunktet og et meget væsentligt datagrundlag for denne rapport.

DEN KVALITATIVE APPROACH

Den anden side af denne undersøgelse gjorde brug af dels et (online) spørgeskema, der anvendte såvel kvantitative som kvalitative spørgsmål, dels foretog jeg en række personlige interviews med repræsentanter for traditionelle forlag samt e-mailinterviews med 10 selvudgiverforfattere udvalgt af fire selvudgiverforlag og af mig selv¹², som dog viste sig ikke at give nye oplysninger eller opfattelser i forhold til svarene i spørgeskemaundersøgelsen. Derudover har jeg interviewet en række forlag om, hvordan de ser på selvudgivere som fænomen¹³.

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN¹⁴

At anvende et onlinespørgeskema i en undersøgelse af denne art har både fordele og ulemper.

Blandt fordelene er, at man kan nå et stort antal mennesker på kort tid, at man får indsamlet oplysninger, der kan databehandles hurtigt og sikkert, og at man kan kombinere den kvantitative og den kvalitative tilgang og dermed kvalificere resultatet. Her kan man i ét hug få belyst, *at* noget sker, fx antal udgivelser (kvantitativ approach), og *hvorfor* noget sker, fx hvorfor vælger man at udgive selv (kvalitativ approach).

Blandt ulemperne er, at man ikke har mulighed for at gå tilbage til respondenterne og få uddybet svarene eller opklaret uklareheder, da respondenterne i denne undersøgelse er garanteret anonymitet.

¹² Disse forfattere var udvalgt af forskellige selvudgiverforlag (Books on Demand, Saxo Publish, Trykværket og Underskoven) og af mig selv. I udvælgelsen blev selvudgiverforlagene bedt om at finde frem til forfattere, der med hensyn til antal titler, genre, erfaring, alder mv. bedst muligt skulle være et spejl af bredden af selvudgiverforlagets udgivelser og deres ophavsmænd. Ligeledes skulle udvælgelsen også afspejle bredden af udgivelsernes potentielle målgrupper. På denne måde håbede jeg at ramme også den type selvudgivere, der muligvis ikke havde deltaget i spørgeskemaundersøgelsen af den ene eller anden grund.

¹³ Gyldendal, Gyldendal B&U, Lindhardt og Ringhof, People'sPress, Politikens Forlag. Forlagene så generelt ikke selvudgivelser som nogen form for konkurrent, men fulgte med i udviklingen, bl.a. gennem deres egne forfatternetværk. Forlagschef Charlotte Weiss, Politikens Forlag, oplyser, at forlaget har to personer, der har til opgave systematisk at følge udviklingen af selvudgivelser på de sociale medier og diverse blogs. De andre forlag har ikke lignende tiltag.

¹⁴ Om udformningen af spørgeskemaet: Ud fra de emner, panelet ønsker belyst, formulerede jeg første version af mulige spørgsmål. Spørgsmålene sendte jeg til kommentering med opfordring til ændringer, udvidelse, præcisering osv. hos en række personer med særligt kendskab til selvudgiverfeltet i Danmark (Mette Jørgensen (Saxo Publish), Lisbeth Jensen (Books on Demand), Jakob Holm (Trykværket), Karsten Pers (NewPub), Mikael Strøm Eriksen (Skriveforlaget), Tom Ahlberg (Underskoven), Bolette Rud. Pallesen (gopubli.sh), Kaj Sørensen (mellemgaard), forfatteren Eva Maria Fredensborg, tekstforfatteren og digteren Johan Ibsen), som alle kom med værdifulde bidrag. Efter en række redigeringer og løbende konsultation med Bog- og Litteraturpanelets sekretariat i Kulturstyrelsen blev den endelige version sendt til sekretariatet, der konverterede spørgsmålene til det endelige onlinespørgeskema, der blev testet for derefter at være klar til distribution.

¹⁵ Selvudgivere har mulighed for at blive optaget som associerede medlemmer, se foreningens vedtægter, § 4, stk. 4-6. Kategorien 'associeret medlem' blev indført ved vedtægtsændring i foråret 2013.

Udsendelse og distribution af spørgeskemaet

Fra (selv)udgiverforlagene og organisationerne (fx NewPub og Dansk Forfatterforening¹⁵) blev iværksættelsen af denne undersøgelse mødt med glæde, og alle har beredvilligt stillet sig til rådighed dels for spørgsmål, dels for videreformidling af undersøgelsens spørgeskema.

Distributionen af skemaet til de enkelte selvudgivere skete ved, at selvudgiverforlagene, Forfatterforeningen og NewPub lagde informationsbrev fra Bog- og Litteraturpanelet med relevante links på deres hjemmesider, facebooksider og i nyhedsbreve, og i nogle tilfælde benyttede de deres interne mailinglister.

Det har sikret, at skemaet potentielt nåede ud til det størst mulige antal selvudgivere.

Skemaet blev sendt til videredistribution den 13.-19. marts 2015.

Deadline for besvarelse blev sat til den 26. marts. Grunden til den forholdsvis korte tidsfrist var dels helligdage (påske), dels at der skulle være tid til at databehandle svarene og derefter udarbejde foredrag med en redegørelse for undersøgelsens foreløbige resultater, der skulle holdes ved Bog- og Litteraturpanelets seminar om selvudgivere den 22. april 2015 i Kulturstyrelsen.

Kort oversigt over spørgsmålene

Spørgeskemaet bestod af i alt 20 spørgsmål, flere af dem med underspørgsmål:

1. Er du forfatter som hoved-, bierhverv eller som hobby?
2. Hvordan udgiver du som selvudgiver?
3. Hvilke sprog udgiver du på?
4. Laver du alt selv?
5. Hvad tilkøber du?
6. Udgiver du også/har du også udgivet på et traditionelt forlag?
7. Hvor mange titler har du udgivet?
8. Hvorfor har du valgt at blive selvudgiver?
9. I hvilke formater udgiver du som selvudgiver?
10. Hvordan fordeler dine udgivelser sig på genrer?
11. Oplysninger om dine bedst sælgende titler (kun fem)
12. Hvilke kanaler sælger du dine bøger gennem/til?
13. Fra hvilken salgskanal har du de største indtægter?
14. Hvordan distribuerer du dine titler?
15. Hvilke markedsføringskanaler og initiativer benytter du dig af?

16. Er dine bøger blevet omtalt eller anmeldt? Hvor?
17. Omsætning i 2014 (ekskl. moms)
18. Øvrige indtægter (biblioteksafgift, foredrag, andet)
19. Hvilke af ovenstående har du den bedste indtægt fra?
20. Er du medlem af en forfatterforening eller et forfatternetværk eller lignende?

Derudover var der mulighed for at komme med kommentarer.

Spørgeskemaet blev aktiveret af 571 personer. Heraf har 205 personer besvaret, men ikke alle 205 besvarede samtlige spørgsmål; 366 har dermed aktiveret spørgeskemaet uden at besvare spørgsmålene.

Svarene fra spørgeskemaet og de heri frembragte tal skal her som andre steder tages med det forbehold, at respondenterne i spørgeskemaet ikke begrænser sig til oplysninger om årene 2013 og 2014 mht. udgivelser, snarere om hele selvudgiverens historik. Derfor kan der være en skævhed, når man foretager sammenligning mellem tallene for antallet af udgivelser på bogmarkedet som helhed, der jo kun dækker 2013 og 2014, og selvudgivelserne.

Tallene vedrørende økonomi (omsætning, prissættelse mv.), som respondenterne har givet, er desværre behæftet med store mangler. For det første er der mange, der eksplicit ikke har ønsket at bidrage med tal om deres økonomi; for det andet skelner mange i de opgivne tal ikke konsekvent mellem priser inkl. og ekskl. moms; for det tredje skelner man ofte heller ikke mellem trykte bøger og e-bøger; for det fjerde er oplysningerne om biblioteksafgift en samlet sum for alle udgivelser i forfatterskabet, ikke kun for selvudgivelser og ikke kun for 2013 – afgiften for 2014 blev først offentliggjort, efter at adgangen til at svare på spørgeskemaet var lukket.

En medvirkende faktor til, at svarene på de økonomiske spørgsmål blev så upræcise, er desuden, at selve spørgsmålene ikke var tilstrækkeligt præcist formuleret, og at svarene i mange tilfælde nok af respondenterne krævede et noget større arbejde og dermed tidsforbrug end forventet. Og det bevirkede en for lav svarprocent.

Resultatet viste sig således ikke at kunne benyttes som grundlag for at lave en statistik, der var valid og retningsgivende.

Disse forhold har medført, at det har været nødvendigt at benytte andre redskaber til at belyse nogle af de økonomiske forhold.

For at sammenligne prissætningen på bøger er der blevet udvalgt en række titler fra de otte største selv-/medudgiverforlag og -tjenester, og deres priser er så blevet sammenlignet med priserne på udgivelser fra traditionelle forlag i udvalgte boghandler. Se side 19-20.

Ang. biblioteksafgiften har det været muligt i DBC-udtrækket til Bog- og Litteraturpanelet at opgøre antallet af titler fra selv-/medudgiverforlag mv., der er indkøbt af folkebibliotekerne fra de forskellige aktører, samt antallet af eksemplarer, der er indkøbt. Se side 28-31.

4. PORTRÆT AF SELVUDGIVERE – ET FORSØG PÅ EN TYPOLOGI

ERHVERV

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen angav lige over en fjerdedel (26 %), at de var forfattere som hovederhverv, præcis halvdelen (50 %) var forfattere som bierhverv og havde et andet hovederhverv, og for lige under en fjerdedel (24 %) var det en hobby at skrive og udgive bøger.

HOBBYFORFATTER

Lige under en fjerdedel karakteriserede sig selv som hobbyforfattere. Et fåtal af dem havde tidligere udgivet på etablerede forlag. En fjerdedel udgav på eget forlag, tre fjerdedele af dem betalte et selvudgiverforlag/-tjenester for at bistå med udgivelsen, der med meget få undtagelser (et par enkelte på engelsk) var på dansk. En tredjedel af hobbyforfatterne lavede alt selv, to tredjedele tilkøbte ydelser, typisk korrektur, grafisk design, konvertering, tryk, indbinding, distribution, markedsføring. Langt den overvejende del udgav som trykt bog, et fåtal også e-bog og lydbog.

Ifølge svarene har flertallet udgivet 1 titel som selvudgiver, en femtedel har udgivet 2 titler, få 3 og 4 titler og en enkelt hele 42. Samme respondent har tidligere udgivet 21 titler på en række traditionelle forlag.

Der er omkring en fjerdedel (27 %) af hobbyforfatterne, der også udgiver/har udgivet på traditionelle forlag, de fleste med 1 titel, enkelte med flere, men ca. tre fjerdedele (73 %) har *ikke* udgivet på traditionelle forlag. På dette punkt adskiller hobbyforfatterne sig (forventeligt) fra de andre selvudgiverforfattere. Til sammenligning viser svarene fra alle tre forfattergrupperinger, at kun 46 % *ikke* havde udgivet på et traditionelt forlag.

FORFATTER – SOM BIERHVERV

Når man ser på, hvilke erhverv forfatterne i vores undersøgelse har som hovederhverv, er det slående, hvor stor en del af Politikens klassiske *Hvad kan jeg blive*, det dækker: fra kaptajn til træner; fra astrolog til professor; fra pensionist til direktør; fra pensioneret skovridder til akupunktør; fra direktør til pensioneret berider; fra lærer til psykoanalytiker; fra pensioneret oberst til vinmager; fra foredragsholder til lokomotivfører; fra filminstruktør til læsepædagog; fra professor emeritus til studerende; fra bogholder til musiker; fra socialrådgiver til journalist; fra redaktør til selvstændig; fra kunstner til tv-vært; fra træner til kommerciel tekstforfatter; fra oversætter til marketingchef; fra healer til ingeniør; fra headhunter til foredragsholder og mentor; fra kommunikationsrådgiver til selvstændig terapeut – listen over erhverv er lang og meget varieret.

På denne baggrund synes det at ligge lige for at konkludere, at selvudgivelser er en væsentlig brik i demokratiseringen af litteraturen, og produktionen af den, i Danmark.

Af denne gruppe har 41 % udgivet på eget forlag, mens de resterende 59 % har betalt selvudgiverforlag og selvudgivertjenester for at bistå med udgivelsen. Det ligner fordelingen blandt samtlige respondenter, nemlig hhv. 45 % og 55 %.

Lige under halvdelen (45 %) af denne gruppe forfattere har *ikke* udgivet på et traditionelt forlag mod 46 % af totale svar i spørgeskemaet. Lidt over halvdelen (55 %) har udgivet/udgiver også på traditionelt forlag – også næsten identisk med den samlede fordeling.

Listen over de forlag, som selvudgiverne også udgiver/har udgivet på, omfatter en meget stor del af det danske forlagslandskab, både levende, bortadopteret og afdøde forlag. Eller som en, der er forfatter som bierhverv og har pensionist som hovederhverv, kækt svarede: »En halv snes forskellige, fra Gyldendal og ned.«

Antal udgivne titler fordeler sig hos bierhvervsforfatterne med 3,6 titler i gennemsnit på traditionelle forlag og 5,1 titler i gennemsnit som selvudgiver¹⁶.

FORFATTER SOM HOVEDERHVERV

Lidt over en fjerdedel (26 %) angav, at forfatter var deres hovederhverv.

Af dem udgav over to tredjedele (70 %) på eget forlag, mens under en tredjedel (30 %) betalte selvudgivertjenester og -forlag for at bistå med udgivelsen/tilkøbte forskellige ydelser. Som man kan konstatere, er fordelingen her radikalt anderledes end fordelingen blandt samtlige respondenter, hvor den jo var hhv. 45 % og 55 %.

For at opsummere for de tre grupperinger ser fordelingen sådan ud i tabelform:

Hvordan udgiver du som selvudgiver?		
Forfattergruppe	Eget forlag	Betaler forlag/tjenester
Hobby	25 %	75 %
Bierhverv	40 %	60 %
Hovederhverv	70 %	30 %
Alle svar	45 %	55 %

Tabel 2. Svarprocent: 98

Har du udgivet på traditionelt forlag?		
Forfattergruppe	Ja	Nej
Hobby	25 %	75 %
Bierhverv	41 %	59 %
Hovederhverv	73 %	27 %
Alle svar	46 %	54 %

Tabel 3. Svarprocent: 97

Blandt de forfattere, der har det som hovederhverv, er der 27 %, der *ikke* har udgivet på traditionelt forlag, mens hele 73 % har udgivet på traditionelt forlag mod totalens hhv. 46 % og 54 %. Gruppen, der har udgivet på traditionelt forlag, tæller bl.a. forfattere som Steen Langstrup, Nis Jakob og Karsten Pers.

Om man som selvudgiver også har udgivet/udgiver på et traditionelt forlag, kan være en afgørende faktor for en forfatters indtægter: royaltys fra tidligere titler og biblioteksafgift. På side 29 er beskrevet, hvordan biblioteksafgiften for de to grupper af selvudgivere fordeler sig.

HYBRIDFORFATTER

En hybridforfatter er her betegnelsen for en forfatter, der *samtidigt* udgiver på traditionelt forlag og som selvudgiver. Og denne gruppe er ikke nødvendigvis sammenfaldende med ovenstående grupper, der *har udgivet* på traditionelt forlag.

Blandt hybridforfatterne kan man skelne mellem to grupper: a) de, der også vælger selv at udgive ældre, udsolgte titler, men fortsat udgiver de nye titler på deres faste, traditionelle forlag, og b) de, der vælger at udgive specielle genrer eller serier på eget forlag og fortsætter med de andre bøger på deres faste, traditionelle forlag.

At en forfatter selv kan udgive sine ældre, udsolgte titler, skyldes en bestemmelse i forlagskontrakter om, at hvis en titel er udsolgt, og hvis forlaget ikke ønsker inden for (typisk) et halvt år at genoptrykke på trods af forespørgsel og anmodning fra forfatteren, så går udgivelsesretighederne tilbage til forfatteren, som så kan udnytte disse rettigheder til selv at udgive titlen/titlerne.

Her kan man nævne Susanne Staun, der i 2014 udgav romanen *Skadestuen* som e-bog på eget forlag. Den kom oprindeligt på hendes faste forlag Gyldendal i 2008. Jesper Wung-Sung udgav i 2013 novellesamlingen *Trælar* som e-bog på eget forlag. Den kom oprindeligt på hans faste forlag Rosinante i 2009. Martin Petersens *Med ilden i ryggen*, som oprindeligt kom på hans faste forlag Høst & Søn i 1999, udgav han som e-bog på forlaget Martin Petersen i 2013. Blandt andre forfattere kan her nævnes Søren Jessen (Gyldendal), der på sit forlag Mallebuh har udgivet fire e-bøger i 2014; Kirsten Schmidt (Unitas), der også i 2014 udgav fire udsolgte titler som e-bøger på sit forlag Minalobata; Camilla Hübbe udgav tre titler (oprindeligt på Politikens Forlag 2007-2009) som e-bøger i 2013 på sit forlag Textfarm; Susanne Clod Pedersen udgav i 2007-2009 en trilogi ridderromaner på Borgens Forlag, som hun i 2014 udgav som e-bøger på forlaget Susanne Clod Pedersen.

Den anden gruppe er den, der vælger at udgive specielle genrer eller serier på eget forlag og fortsætte med de andre bøger på deres faste, traditionelle forlag.

¹⁶ En enkelt respondent har anført at have udgivet hele 200 e-bogstitler som selvudgiver. Dette tal er meget atypisk. Hvis disse udgivelser fra denne respondent medregnes, bliver gennemsnittet 8,9. Hvis denne respondent ikke medregnes, bliver det gennemsnitlige antal udgivelser som nævnt 5,1.

Her kan man nævne Henrik Einspor, der har en lang række bøger på Gyldendal bag sig og stadig udgiver der. Men han har sammen med sin hustru Ellen Holmboe lavet forlaget Løse Ænder, hvor de kun udgiver egne bøger – serier, som er andre og anderledes end dem, Henrik Einspor udgiver på Gyldendal. »Det er ikke noget nyt fænomen,« siger Elin Algreen-Petersen, redaktionschef, Gyldendal Børn & Unge. »Det har vi set både nu og før, e-bogen fik den plads, den har i dag.«

Josefine Ottesen, der siden sin debut i 1983 har udgivet en lang række børne- og ungdomsbøger på forskellige forlag, udgav i 2014 sin store *Helgi Daner* på sit eget forlag både som trykt bog og e-bog i stedet for på sit faste forlag gennem de seneste år Rosinante/Høst & Søn. Salg og markedsføring af denne titel overlod hun til People'sPress. I 2013 udgav hun en række af sine tidligere titler som e-bøger, også på forlaget Josefine Ottesen.

Gretelise Holm har opbygget en veletableret platform som forfatter siden debuten i 1981. Allerede i 80'erne begyndte hun at udgive bøger for børn og unge på eget forlag. På L&R fik hun stor succes med sine krimier. I 2012 udgav hun på sit eget forlag Teli Media selvbiografien *Jesus, pengene eller livet*, som hun i 2014 fulgte op med *Kærligheden, kampen og kloden*, også på Teli Media (erindringerne blev i 2014 også udgivet i ét bind).

Hun har udtalt sig om det at være forfatter og selvudgiver og har nogle råd til kommende selvudgivere, som hun redegjorde for på Saxos stand på BogForum i 2013¹⁷.

Gretelise Holm udtalte sig også efter Bog- og Litteraturpanelets seminar i Kulturstyrelsen den 22. april 2015 til BogMarkedet¹⁸ om samme emne: »Jeg ville aldrig anbefale nogen at udgive deres første bog på eget forlag. At udgive selv kræver ligesom, at man er slået igennem som forfatter. (...) Det afgørende er, at man har en vis rutine, kender markedet og ved, at man kan sælge sine bøger, inden man sløjfer forlagene for at udgive på egen hånd. (...) Det samme gælder, hvis man forsøger sig med en ny genre og ikke rigtig kender sit marked endnu. Det er også sværere at få omtale som selvudgiver, og der er jo ikke noget

så sørgeligt som at skrive bøger, ingen ved findes. Man skal helst nå ud til læserne, så nogen ved, at bøgerne er skrevet, ellers sælger man i hvert fald ikke et eneste eksemplar af dem.« Til gengæld lægger hun ikke et øjeblik skjul på, at der afgjort er flest penge at hente i selvudgiveriet: »Man tjener jo 3,5 gange så meget på sine bøger, når man selvudgiver.«

HVORFOR SELVUDGIVER?

I spørgeskemaet var spørgsmål nr. 8 af rent kvalitativ art: *Hvorfor har du valgt at blive selvudgiver?*

Her svarede 59 %, at det var, fordi de ønskede kreativ frihed; for 43 % var økonomien det afgørende; afslag fra traditionelle forlag var svaret fra 38 %.

Hvorfor selvudgiver?	
Kreativ frihed	59 %
Bedre økonomi	43 %
Afslag fra trad. forlag	38 %
Andre grunde	35 %
Ønsker ikke trad. forlag	9 %

Tabel 4. Svarprocent: 98

Der er kommet mange og ligefremme kommentarer til ovenstående spørgsmål. De kan deles op i positive og negative:

De positive:

- Man skal jo starte et sted.
- Fordi bogen er meget smal og ikke har kommerciel interesse for forlag.
- Mulighed for smalle udgivelser. Hurtigt og nemt.
- Det er det simpleste.
- Hurtigere produktion.
- Beholde rettigheder.
- Jeg ville afprøve mulighederne.
- Kan udgive fra bagkatalog.
- Fordi jeg har en drøm om, at det vokser.
- Fordi mine bøger ikke er egnede til at blive taget af hylderne efter et par år. De indeholder blivende værdier.

De mere negative:

- Ønsker ikke at være et lille hjul i en forlagsfabrik.
- Forlag er meget (ULTRA) langsomme.
- Forlag: alt for lidt markedsføring.

¹⁷ Se Gretelise Holms oplæg på YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=O_SvP-Fagdw.

¹⁸ <http://bogmarkedet.dk/artikel/gretelise-holm-%E2%80%9Djeg-ville-aldrig-anbefale-nogen-udgive-den-%C3%B8rste-bog-selv%E2%80%9D>.

- Man drukner på de store forlag.
- Forlag: generel langsommelighed, udygtighed, traditionel tænkning, dybt uprofessionelt.
- Forlag ville ikke genoptrykke udsolgte titler.
- Danske forlag er en indspist lille kerne, der kun udgiver kendte forfattere – eller forfattere fra Forfatterskolen ... Meget, meget svært at komme i betragtning.

Det ses desuden af flere kommentarer, at man beslutter at selvudgive en bog, fordi den er for smal og speciel i sit emnevalg til at udkomme på traditionelt forlag. Her er flere meget realistiske i deres vurderinger.

»Hvis jeg med mit professionelle øje vurderer, at mit manuskript er for smalt til at udkomme på et traditionelt forlag, så synes jeg, det er spændende at prøve de muligheder af, der er som selvudgiver.«

At en meget smal bog så udkommer som selvudgivelse, er med til at bevare og gøre vores samlede viden større og gøre den tilgængelig. En demokratisk fordel.

TILKØB AF YDELSER

Af svarene fremgår, at 25 % af selvudgiverne laver alt selv. Resten tilkøber forskellige ydelser. Her er tryk og indbinding det mest benyttede, omslag, korrektur og distribution følger efter. Bemærkelsesværdigt langt nede på listen finder vi redaktion og salg og markedsføring:

Tilkøb	
Tryk/indbinding	83 %
Grafisk design omslag	68 %
Korrektur	63 %
Distribution	60 %
Redaktion	31 %
Salg/markedsføring/PR	30 %
Konvertering	25 %
Andet	14 %
Grafisk tilrettelægning	12 %

Tabel 5. Svarprocent: 91

5. HVORDAN SELVUDGIVER – HVEM ER LEVERANDØRER AF YDELSER?

Som selvudgiver kan man principielt vælge tre veje for at få sin bog udgivet: 1. Udgive på eget forlag, 2. Udgive med bistand (i forskelligt omfang) fra et forlag og 3. Gøre det via selvudgiver-tjenester.

Svarene viste samlet denne fordeling:

Hvordan selvudgiver?	
Eget forlag	45 %
Selvudgivertjeneste	25 %
Med bistand fra forlag	30 %

Tabel 6. Svarprocent: 98

Med andre ord: Over halvdelen af respondenterne anvendte og/eller tilkøbte sig en eller anden form for support ved deres udgivelse.

SELV- OG MEDUDGIVERFORLAG OG SELVUDGIVERTJENESTER

Som allerede omtalt har det været hensigtsmæssigt for overskuelighedens skyld at behandle selvudgiverforlag, medudgiverforlag og selvudgiver-tjenester under ét. Dette er eksempelvis tilfældet, når man skal identificere, hvem der er de mest brugte leverandører af ydelser til selvudgivere.

Hvem er leverandør af ydelser?	
	Antal brugere
Skriveforlaget	35
Saxo Publish	29
Books on Demand	19
gopubli.sh	13
Amazon	10
Trykværket	6
Kahrius	5
Ravnerock	4
Underskoven	4
Attika	3
mellemgaard	3
Siesta	2
Smashwords	2
Blurb	1
Egolibris	1
Historia	1

Tabel 7. Svarprocent: 98

Af de leverandører, der er angivet af vores respondenter, er de fire udenlandske: Books on Demand er et tysk selskab, der har kontor i København; Amazon (med tjenesten CreateSpace), Smashwords og Blurb er amerikansk baserede.

TOP 10-LEVERANDØRER

De ti største leverandører står for over halvdelen af samtlige trykte selvudgivelser i både 2013 og 2014, men deres andel af e-bøgerne er markant mindre, ca. en femtedel i 2013 og lidt over en tredjedel i 2014.

Leverandør top-10				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
mellemgaard	140	117	136	222
Books on Demand	149	1	158	3
Underskoven	55	4	28	11
Skriveforlaget	33	14	35	10
Kahrius	44	0	45	0
Siesta	18	8	17	33
gopubli.sh	7	18	15	28
Attika	13	1	17	3
Ravnerock	16	0	9	0
Trykværket	0	2	3	5
Antal i alt	475	165	463	315
Andel af alle selvudgivelser	55 %	22 %	54 %	38 %

Kilde: DBC

SAXO

Når Saxo Publish ved søgning på DBC fremviser så små tal, som tilfældet er (e-bøger: 12 i 2013 og 15 i 2014¹⁹), skyldes det, at e-bøger fra Saxo (Saxo Publish) ikke nødvendigvis bærer Saxo som forlagsnavn. Forfatteren kan enten selv forsyne udgivelsen med ISBN eller vælge at lade Saxo ordne det. Desuden sender Saxo ikke oplysninger til DBC, så det, der er registreret der, er sket ved, at forfatteren selv har indsendt oplysning, eller det er sket gennem andre kanaler, fx Publizon. Saxo har til denne undersøgelse oplyst en række tal fra deres egne statistikker:

Der var i januar 2015 i alt 4.247 e-bogstitler til salg gennem Saxo Publish. Heraf var i alt 861 af forfatteren/udgiveren angivet som »selvudgivelse«. Men det er ikke ensbetydende med, at dette antal blev udgivet i 2013 og 2014. Det er det samlede antal e-bogstitler med ISBN og mærket 'selvudgivelse', der står på Saxos salgssite. Det samlede tal for selvudgivne e-bøger i 2013 og 2014 er 1.579, se Tabel 9.

Projektkoordinator Mette Jørgensen, Saxo Publish, oplyser om dette tal, at det er et absolut minimumstal. I Saxos system angiver man, hvilken genre/kategori ens udgivelse skal optages i. Ud over kategorien *kan* man angive, om det er en selvudgivelse. Flere undlader dette, nogle af principielle grunde.

Dertil kommer, at der er blevet udgivet 760 e-bøger uden ISBN.

Saxo Publish tilbyder, som så mange af selvudgiver- og medudgiverforlagene, forskellige ydelser, man som forfatter kan tilkøbe. Ud over teknisk bistand (grafiker) kan man betale sig til redaktørbistand (Saxo Publish har en samarbejdsaftale med Plusord i Dansk Forfatterforening), korrektur og lign. Dette gælder både e-bøger og – siden februar 2015 – trykte bøger (print on demand)²⁰.

¹⁹ Indtil februar 2015 har Saxo udelukkende udgivet e-bøger. I februar 2015 lancerede Saxo en print on demand-tjeneste. Titler gennem Saxo Publish PoD bliver tildelt ISBN af Saxo og kan derfor i fremtiden identificeres herigennem – men udgivernavn vælges af forfatteren.

²⁰ De forskellige ordninger redegøres der for på <https://publish-university.saxo.com/how-to/print-on-demand/>

6

ANTAL TITLER UDGIVET I 2013 OG 2014

SELVUDGIVELSERNES ANDEL AF DET SAMLEDE DANSKE BOGMARKED 2013 OG 2014

Selvudgivelser 2013 og 2014				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Billedbog	1		3	
Digte	79	50	79	57
Dramatik		6	1	5
Essay(s)			1	
Integrerede genrer		2	2	
Noveller	21	61	29	72
Roman	181	203	166	253
Tegneserie	4	1		
Faglitteratur	447	211	420	252
B&U				
Børn	115	202	122	179
Skole	16	16	28	9
I alt	864	752	851	827
Andel af samlet bogmarked	12 %	22 %	11 %	21 %

Tabel 9. Kilde: DBC

Samlet bogmarked 2013 og 2014				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Billedbog	10	1	6	1
Digte	163	87	201	97
Dramatik	29	23	35	40
Essay(s)		1	2	5
Integrerede genrer	2	3	4	
Noveller	89	185	114	172
Roman	1.347	997	1.439	1.239
Skønlitterære breve	2	2		
Tegneserie	69	1	85	2
Faglitteratur	3.575	1.282	3.330	1.493
B&U				
Børn	1.546	755	1.633	722
Skole	440	138	679	128
I alt	7.272	3.475	7.528	3.899

Tabel 10. Kilde: DBC

UDVIKLING I SELVUDGIVELSERNES ANDEL AF DET SAMLEDE BOGMARKED

Når man ser på, hvordan selvudgivelsernes andel af det samlede antal udgivelser²¹ på det danske bogmarked har udviklet sig i de to år, vi undersøger, viser det sig, at selvudgivelserne (de kommercielle) udgør omkring 15 % af det samlede bogmarked, både i 2013 og 2014 (man skal ned i decimalerne for at se et lille fald fra 2013 til 2014: fra 15,04 % til 14,68 %) ²². Det skyldes ikke et fald i antal selvudgivelser (de steg med 4 %), men en stigning i det samlede antal (kommercielle) udgivelser fra 2013 til 2014 i Danmark på 6 %.

TRYKTE BØGER OVER FOR E-BØGER

Trykte bøger

På det samlede bogmarked stod trykte bøger for 68 % af samtlige (kommercielle) titler i 2013 og for 66 % i 2014. De trykte bøger stod altså for lidt over 2/3 af det samlede bogmarked.

Titelantallet af trykte bøger steg med 4 % fra 2013 til 2014.

Af det samlede titeltal trykte bøger på det danske bogmarked stod selvudgivelsernes trykte bøger i 2013 for 12 %. I 2014 var tallene 11 %.

Blandt *selvudgivelserne* stod trykte bøger for 54 %²³ i 2013 og for 51 % i 2014. De trykte bøger udgjorde altså lige over halvdelen af samtlige selvudgivelser.

Antallet af trykte bøger faldt med 2 % fra 2013 til 2014.

E-bøger

På det samlede bogmarked stod e-bøger for 32 % af det samlede titeltal i 2013 og for 34 % i 2014.

Antallet af e-bogsudgivelser steg altså med 12 %.

Selvudgivelsernes e-bøger stod i 2013 for 22 % af det samlede titeltal e-bøger og i 2014 for 21 %. Her er deres andel altså dobbelt så stor som deres trykte bøgernes andel.

Antallet af selvudgivne e-bøger steg fra 2013 til 2014 med 10 %.

Selvudgivelsernes e-bøger udgjorde altså en markant større andel af det samlede antal selvudgivelser, hhv. 47 % i 2013 og 49 % i 2014, end deres andel på det samlede bogmarked, hvor e-bøgerne tegnede sig for hhv. 32 % og 34 %.

²¹ I disse opgørelser er medtaget såvel 1. udgave som 'Ny udgave' for at få et så komplet billede af udgivelsesfeltet som muligt – da bl.a. e-bogsteknologien gør det muligt at revidere en tekst og genudgive den på kort tid.

²² Disse tal er forskellige fra de foreløbige resultater, jeg forelagde ved Bog- og Litteraturpanelets seminar 22. april 2015. Afvigelse skyldes primært to faktorer:

For det første er tallene fra DBC dynamiske, dvs. at tallene for 2013, offentliggjort i maj 2014, ikke er identiske med de tal for 2013, der blev offentliggjort maj 2015 sammen med tallene for 2014. Der bliver løbende korrigeret for eventuelle fejl og mangler, man bliver opmærksom på.

For det andet er definitionen af, hvad en selvudgiver, et selvudgiverforlag og et medudgiverforlag er, blevet skærpet og indsnævret. Ved en fornyet gennemgang af data med den skærpede definition er enkelte store udgivere, der var medtaget i den foreløbige undersøgelse, blevet frasorteret, da deres udgivelser viste sig ikke at falde ind under kategorien selv- eller medudgivelser.

²³ Dette tal og tallet for e-bøger, begge for 2013, er væsentlig lavere end det, jeg fremlagde på seminaret i april 2015. Forklaringen herpå findes i fodnote 23 ovenfor.

7.

OPLAG – SALG – PRISER

BOGMARKEDET GENERELT

At forsøge at kortlægge *oplagsstørrelse* på bogmarkedet er ikke nogen let opgave; der findes mig bekendt ikke nogen statistik på området. Oplagene fra de traditionelle forlag varierer naturligvis meget, som også hos selvudgiverne. Det afhænger af genre, målgruppe, om forfatteren er etableret bestsellerforfatter eller debutant osv. Desuden har digitaliseringen muliggjort trykning af endog meget små oplag (print on demand, short print run), hvad der har gjort det muligt at mindske de meget omkostningstunge lagerudgifter), så det er meget svært at angive oplagsstørrelse.

Endnu sværere er det at få eksakte oplysninger om *omsætningen ved forbrugernes køb* af bøger i Danmark. Boghandlerforeningen gjorde et behjertet og modigt forsøg ved at etablere en dansk udgave af britiske Nielsen BookScan, BookScan.dk, men valgte af økonomiske grunde at stoppe projektet i 2011 efter fire år. Der er ingen andre, heller ikke i branchen, der siden har ønsket at påtage sig opgaven.

Forlæggerforeningens Årsstatistik giver oplysninger om omsætning til forhandlere mv. og antal eksemplarer, udleveret/solgt til videreforhandling. Den er ikke udtømmende for hele branchen, idet den kun redegør for ca. 85 % af markedet²⁴.

Ifølge Årsstatistikken 2014 var den samlede omsætning i 2014 (ekskl. moms og forhandleravance) 1.809 mio. kr. mod 1.795 mio. kr. i 2013. Fordelingen fremgår af tabel 11. Der er ikke angivet en total på antal solgte eksemplarer, da »der ikke indberettes antal eksemplarer for direkte

digitalt salg, idet en ikke uvæsentlig del af salget foregår som licensbaseret salg«, som Forlæggerforeningen skriver.

Omsætning i 2013 og 2014 i mio. kr. (ekskl. moms og forhandleravance)		
	2013	2014
Skønlitteratur	533,6	533,4
Faglitteratur	522,3	516,1
Børn og unge	200,7	196,7
Skole- og lærebøger	538,1	562,8
I alt	1.794,7	1.809,0

Tabel 11. Kilde: Forlæggerforeningens Årsstatistik 2014

PRISSÆTNINGEN

Som omtalt på side 10 var svarene i spørgeskemaet på spørgsmålene om prissætning på trykte bøger og e-bøger og andre økonomiske forhold hverken af en sådan konsistens eller et sådant omfang, at de kunne danne grundlag for en belysning af, hvordan salgsprisen på selvudgivelser var i forhold til udgivelser fra traditionelle forlag.

For at sammenligne prissætningen (salgspris inkl. moms) på bøger er der blevet udvalgt en række titler fra de otte største selv-/medudgiverforlag og -tjenester, og deres priser er så blevet sammenlignet med priserne på udgivelser fra traditionelle forlag i udvalgte boghandler samt et par forlags hjemmesider (her med deres vejl. udsalgspris)²⁵.

Der blev indsamlet priser på 117 trykte bøger og 68 e-bøger, såvel selvudgivelser som udgivelser fra traditionelle forlag.

De fremkomne priser er behandlet og inddelt i median og 1. og 4. kvartil.

²⁴ »Statistikken viser forlagenes direkte salg og salget til forhandlere. Årsstatistikken tal må derfor ikke forveksles med markedets totale salg af bøger direkte til forbrugere,« som der står på Forlæggerforeningens hjemmeside <http://www.danskeforlag.dk/index.php?id=448>, hvor alle årsstatistikkerne er tilgængelige.

²⁵ For selvudgivelsernes vedkommende drejede det sig om: mellemgaard, Skriveforlaget, Kahrius, Siesta, Attika, Ravnerock, Underskoven og gopubli.sh. For udgivelser fra traditionelle forlag blev priser hentet fra boghandlerne Arnold Busck, Bog&idé, riidr og Saxo samt fra hjemmesiderne hos forlagene Gad, Turbine og Tiderne Skifter.

Selvudgivelser

Gennemsnitsprisen for en trykt bog blandt selvudgivelserne er 193 kr. For e-bogen er gennemsnitsprisen 76 kr.

For e-bøger er medianen 73,50 kr., og den nederste (billigste) fjerdedel, 1. kvartil, omfatter priser fra 0 kr. til 32,50 kr., mens 4. kvartil (den dyreste fjerdedel) omfatter priser fra 110 kr. til 219 kr.

For trykte bøger er medianen 190 kr., og den nederste (billigste) fjerdedel, 1. kvartil, omfatter priser fra 75 kr. til 149 kr., mens 4. kvartil (den dyreste fjerdedel) omfatter priser fra 239 kr. til 399 kr.

Traditionelle forlag

Gennemsnitsprisen for trykte bøger fra traditionelle forlag er 216 kr., for e-bogen er gennemsnitsprisen 116 kr.

For e-bøger er medianen 104 kr., og den nederste (billigste) fjerdedel, 1. kvartil, omfatter priser fra 20 kr. til 77,50 kr., mens 4. kvartil (den dyreste fjerdedel) omfatter priser fra 164,50 kr. til 288 kr.

For trykte bøger er medianen 249 kr., og den nederste (billigste) fjerdedel, 1. kvartil, omfatter priser fra 40 kr. til 148,50 kr., mens 4. kvartil (den dyreste fjerdedel) omfatter priser fra 299 kr. til 500 kr.

Priserne på såvel trykte bøger som e-bøger er således højere hos de traditionelle forlag end hos selvudgivelserne: For den trykte bog er gennemsnitsprisen 12 % højere, mens e-bogens gennemsnitspris er 52 % højere.

Eksempler fra interviews med etablerede forlag

En direkte sammenligning med fakta på bogmarkedet som helhed er ikke mulig. Dels findes kun Forlæggerforeningens tal for salg til detailforhandlere, ikke salg hos selve forhandlerne, hverken i antal eksemplarer eller i omsætning. Som omtalt registrerede BookScan.dk salget til forbrugerne via kasseterminaler hos en lang række forhandlere, men ikke alle. Boghandlerforeningen måtte lukke det ned i 2011, og en sådan registrering findes forsat ikke i Danmark.

Ud fra interviewene med forlagene People'sPress, Gyldendal, Politiken og Lindhardt og Ringhof kan man ikke konkludere noget præcist, hverken om priser eller oplag. Det er der ikke noget mærkeligt eller odiøst i. Statistikker mangler som sagt.

Tallene nedenfor skal tages med det forbehold, at det er anslåede gennemsnitstal. De kan variere alt efter genre, forfatter, om en bog er en del af en

serie, om der er tale om en decideret bestsellerforfatter ... o.m.a.

Alligevel er der fingerpeg:

Kreativ direktør Jakob Kvist, People'sPress, angiver gennemsnitsoplaget (1. oplag) til 1.500-2.000 og en gennemsnitlig vejledende pris på 249-299 kr. E-bøger prissættes til et sted over 50 % af de trykte bøgernes pris.

På Gyldendal er oplagene for digte 350-500, for romaner 800-1.500 og noveller 600-800. Den gennemsnitlige vejledende udsalgspris er for digte 175-200 kr., for romaner 250-350 kr. og for noveller 250-300 kr., oplyser seniorredaktør Birthe Melgård, der understreger, at det er gennemsnitstal. Og her kun for trykte bøger.

På Politiken siger forlagschef Charlotte Weiss, at man normalt ikke udgiver en bog, hvis man vurderer, at den vil sælge mindre end 1.000 eksemplarer. Det almindelige gennemsnitsoplag ligger på 3.000-4.000 med en gennemsnitspris på 250-300 kr.

E-bøger prissættes til 50-75 % af de trykte bøgernes pris. »Men specielt e-bøgerne har en stor priselastisitet,« siger Charlotte Weiss.

På Lindhardt og Ringhof oplyser adm. direktør Lars Boesgaard, at det gennemsnitlige 1. oplag ligger på 1.500 (skøn- og faglitteratur under ét). Gennemsnitsprisen ligger for voksenmarkedet på 199 kr. Tager man også børnebøgerne med, bliver gennemsnitsprisen 149 kr. E-bøgerne prissættes til halvdelen til to tredjedele af de trykte bøger.

EN FORSIGTIG KONKLUSION: OPLAG, SALG OG PRISSÆTNING

De eksisterende data giver ikke mulighed for at sige noget specifikt om hverken oplagsstørrelse eller salg til forbrugerne.

Men undersøgelsen af prissætningen på e-bøger og trykte bøger hos de traditionelle forlag og selvudgivelserne viser, at prissætningen på udgivelser fra traditionelle forlag generelt er højere end på selvudgivelserne.

8. GENRER

Samlet bogmarked Fiktion				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Billedbog	10	1	6	1
Digte	163	87	201	97
Dramatik	29	23	35	40
Essay(s)	0	1	2	5
Integrerede genrer	2	3	4	0
Noveller	89	185	114	172
Roman	1.347	997	1.439	1.239
Skønlitterære breve	2	2	0	0
Tegneserie	69	1	85	2
B&U				
Børn	1.398	702	1.457	672
Skole	171	83	288	98
I alt	3.280	2.085	3.631	2.326

Tabel 12. Kilde: DBC

Fordelingen af de forskellige genrer på bogmarkedet generelt og selvudgivelsesområdet er blevet undersøgt på to forskellige måder: dels ved en analyse af tallene, stillet til rådighed for Bog- og Litteraturpanelet af DBC, dels ved analyse af svarene fra selvudgivere via vores spørgeskema.

Se den detaljerede genremæssige fordeling i Bilag 2.²⁶

Forholdet mellem de to hovedgenrer, fiktion og nonfiktion ('fagbøger' i skemaerne), udviser både forskelle og ligheder i forholdet mellem det sam-

Selvudgivelser Fiktion				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Billedbog	1	0	3	0
Digte	79	50	79	57
Dramatik	0	6	1	5
Essay(s)	0	0	1	0
Integrerede genrer	0	2	2	0
Noveller	21	61	29	72
Roman	181	203	166	253
Tegneserie	4	1	0	0
B&U				
Børn	101	191	114	168
Skole	14	13	22	6
I alt	401	527	417	561

Tabel 13. Kilde: DBC

lede bogmarked og selvudgivelsernes andel, og i forholdet mellem trykte bøger og e-bøger inden for begge grupperinger.

FIKTION (TRYKTE BØGER + E-BØGER)

På det samlede bogmarked udgør *fiktion* 50 % i 2013 og 52 % i 2014.

Selvudgivelsernes andel af det samlede bogmarked inden for fiktion udgør 9 % i 2013 og 9 % i 2014.

Blandt selvudgivelserne alene udgør *fiktion* 57 % i 2013 og 58 % i 2014.

²⁶ www.kulturstyrelsen.dk/bogen-2015/selvudgivere.

NONFIKTION (TRYKTE BØGER + E-BØGER)

På det samlede bogmarked udgør *nonfiktion* 50 % i 2013 og 48 % i 2014.

Samlet bogmarked Nonfiktion				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Faglitteratur	3.575	1.282	3.330	1.493
B&U				
Børn	148	53	176	50
Skole	269	55	391	30
I alt	3.992	1.390	3.897	1.573

Tabel 14. Kilde: DBC

Selvudgivelsernes andel af det samlede bogmarked inden for *nonfiktion* udgør 6 % i 2013 og 6 % i 2014.

Blandt selvudgivelserne alene udgør *nonfiktion* 43 % i 2013 og 42 % i 2014.

Selvudgivelser Nonfiktion				
	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Faglitteratur	447	211	420	252
B&U				
Børn	14	11	8	11
Skole	2	3	6	3
I alt	463	225	434	266

Tabel 15. Kilde: DBC

Der er bemærkelsesværdige ligheder i fordelingen af genrer mellem selvudgivelserne og det samlede bogmarked – men der er lige så interessante forskelle, inden for såvel fiktion som fagbøger, både hvad angår trykte bøger og e-bøger, og går man den genre(emne)-mæssige opdeling af fagbøgerne efter, viser der sig en karakteristisk fordeling.

Nedenfor først en analyse af fordelingen inden for fiktion, derefter inden for nonfiktion.

FIKTION

Det samlede bogmarked

Romaner udgør en stor del af det samlede bogmarkeds trykte bøger inden for fiktion: 30 % i 2013 og 32 % i 2014, og de tegner sig for så godt den samme andel af fiktion i selvudgivelserne: 31 % i 2013 og 32 % i 2014.

Romanerne tegner sig for en større procentvis andel af det samlede bogmarkeds e-bøger inden for fiktion: 47 % i 2013 og 49 % i 2014. Blandt selvudgivelserne tegner e-bøgerne sig for 52 % i 2013 og 49 % i 2014.

Som man ser, er romanernes andel af markedet den samme på det samlede bogmarked og blandt selvudgivelserne – og det gælder såvel de trykte bøger som e-bøgerne.

I absolutte tal ser fordelingen således ud:

Samlet bogmarked Romaner				
Genre	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	1.347	997	1.439	1.239
B&U				
Børn	647	569	703	582
Skole	169	82	278	96
I alt	2.163	1.648	2.420	1.917

Tabel 16. Kilde: DBC

Selvudgivelser Romaner				
Genre	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	181	203	166	253
B&U				
Børn	70	165	84	148
Skole	14	13	22	6
I alt	265	381	272	407

Tabel 17. Kilde: DBC

Fiktion: Trykte bøger

Men der dog også markante forskelle, når man kigger på 2013 og 2014 og tager voksen og B&U under ét: I det samlede bogmarked udgør billedbøger hhv. 9 % og 8 %, mens de kun står for hhv. 3 og 3 % i selvudgivelserne.

Omvendt er forholdet med *digte*: På bogmarkedet udgør de beskedne hhv. 2 og 3 %, mens digtene hos selvudgivelserne kan mønstre hhv. 10 og 9 %. I absolutte tal er tallene dog størst på det samlede bogmarked, nemlig hhv. 170 og 206 mod selvudgivelsernes hhv. 82 og 80 (heri som sagt indregnet digte både i Voksen og B&U).

Det betyder, at selvudgivne digte udgør 43 % af det samlede antal udgivne digte på bogmarkedet.

På bogmarkedet generelt udgør *noveller* hhv. 2 og 2 %, mens selvudgivelserne kan fremvise hhv. 3 og 5 % af den samlede fiktionsudgivelse.

E-bøger

Vi ser ikke helt det samme billede for e-bøger som for de trykte bøger, selv om der er visse ligheder.

Som for de trykte bøger er procentdelen af *romaner* her tæt på at være den samme for selvudgivelserne som for bogmarkedet generelt: Blandt selvudgivelserne udgør romaner 51 % i 2013 og 49 % mod det samlede bogmarkeds fordeling på 47 % i 2013 og 49 %.

De største forskelle fremkommer, når vi ser på *digte* og *noveller*. Procentdelen af det samlede antal e-bøger er for digte 7 % i både 2013 og 2014 mod det samlede bogmarkeds andel på 3 % i begge år. Samme billede ser vi med *noveller*: De udgør 10 % af det samlede antal selvudgivne e-bøger i både 2013 og 2014 mod det samlede bogmarkeds andel på hhv. 6 % og 5 %.

BILLEDBØGER

Samlet bogmarked Billedbøger				
Genre	2013		2014	
Billedbøger	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	10	1	6	1
B&U				
Børn	648	94	620	50
Skole	1	0	3	0
I alt	659	95	629	51

Tabel 18. Kilde: DBC

Selvudgivelser Billedbøger				
Genre	2013		2014	
Billedbøger	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	1	0	3	0
B&U				
Børn	22	10	19	10
Skole	0	0	0	0
I alt	23	10	22	10

Tabel 19. Kilde: DBC

Billedbøger opfører sig anderledes som e-bøger end trykte bøger i forholdet mellem det samlede marked og selvudgivelserne.

Her udgør e-bøgerne blandt selvudgivelserne kun 1 % i både 2013 og 2014, ikke meget forskelligt fra billedbøgers andel af det samlede bogmarked for e-bøger på hhv. 3 % og 1 %. Læg mærke til, at billedbøgenes andel af trykte bøger ligger helt oppe på hhv. 9 % og 8 % på det samlede marked, mens andelen for selvudgivelserne er nede på 3 % i både 2013 og 2014.

Det er der givetvis mange forklaringer på, men en af dem kunne være, at de udgivne billedbøger næsten udelukkende har (mindre?) børn som målgruppe. Af trykte bøger var der på hele markedet hhv. 1 og 3 med skole som målgruppe og 10 og 4 med voksne som målgruppe ud af det samlede antal udgivelser på hhv. 659 og 625. Selvudgivelser tegnede sig her for hhv. 1 og 3 for voksne ud af det samlede antal på hhv. 23 og 22. For e-bøgerne ser forholdet således ud: På det samlede bogmarked blev der udgivet 95 billedbøger i 2013 og 51 i

2014. Heraf var der i begge år 1 med voksne som målgruppe. Som selvudgivelser udkom i begge år 10 stk. – alle for børn.

TEGNE SERIER

Samlet bogmarked Tegneserier				
Genre	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	69	1	85	2
B&U				
Børn	55	0	68	13
Skole	0	0	0	0
I alt	124	1	153	15

Tabel 20. Kilde: DBC

Selvudgivelser Tegneserier				
Genre	2013		2014	
	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Voksen	4	1	0	0
B&U				
Børn	0	0	0	0
Skole	0	0	0	0
I alt	4	1	0	0

Tabel 21. Kilde: DBC

Tegneserier er en gruppe, der er gået frem fra 2013 til 2014 – men det er ikke som selvudgivelser, hvor der som trykt bog blev udgivet 4 i 2013 og 0 i 2014, og som e-bog 1 i 2013 og 0 i 2014, alle for voksne, alt i alt 5 i de to år, trykt og digitalt.

På det samlede bogmarked finder vi som trykt bog 55 for børn og 69 for voksne i 2013, og 68 for børn og 85 for voksne i 2014, mens e-bogsudgivelser her kan opvise 0 for børn og 1 for voksne i 2013 og 13 for børn og 2 for voksne i 2014, alt i alt 293 i de to år, trykt og digitalt.

NONFIKTION

Fagbøgers andel af selvudgivelserne i hhv. 2013 og 2014 adskiller sig fra fagbøgers andel på bogmarkedet som helhed (trykte bøger og e-bøger samlet). Her tegner fagbøger hos selvudgiverne sig for 43 % i 2013 og for 42 % i 2014. På bogmarkedet som helhed tegner fagbøgerne sig for 50 % i 2013 og for 48 % i 2014.

Fordelingen mellem trykte bøger og e-bøger følger ikke samme mønster:

Trykte bøger

Inden for *nonfiktion* udgør de trykte bøger på det samlede bogmarked 55 % i 2013 og 52 % i 2014.

Inden for *nonfiktion* selvudgivelser udgør de trykte bøger 54 % i 2013 og 51 % i 2014.

E-bøger

Nonfiktion e-bøger udgør på det samlede bogmarked 32 % i 2013 og 34 % i 2014.

Nonfiktion e-bøger udgør blandt selvudgivelserne 30 % i 2013 og 32 % i 2014.

Det viser sig således, at faglitteratur (*nonfiktion*) tegner sig for så godt som samme andel af de trykte bøger, nemlig lidt over halvdelen, på såvel bogmarkedet samlet som på selvudgivermarkedet.

Helt så ligeligt fordeler det sig ikke inden for e-bøgerne, hvor andelen af det samlede bogmarked ligger lige over en tredjedel i begge årene, mens det er lige under en tredjedel på selvudgivermarkedet.

Emnefordeling inden for nonfiktion/faglitteratur

Der er en generel antagelse om, at der blandt selvudgivelser er en større andel af erindringer, biografier, slægtshistorie mv. end på det samlede bogmarked.

Og den antagelse viser sig at holde stik for trykte bøger ifølge DBC's tal.

Det samlede bogmarked

Her følger Top 16 over Faglitteratur Voksen og B&U.

Samlet bogmarked Fagbøger Top 16				
	2013		2014	
Emnegruppe	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Personalhistorie. Genealogi	470	226	383	225
Medicin. Sundhedsvidenskab	295	73	271	104
Lov og ret. Lovgivning	294	70	297	76
Hjem og husholdning	287	99	250	76
Uddannelse. Opdragelse. Undervisning. Folkeoplysning	158	32	206	82
Teknik i alm.	139	79	122	61
Økonomi	113	40	96	38
Forsikring. Forsorg. Omsorg	102	8	84	13
Forlystelser. Spil. Idræt	95	53	103	49
Samfundsvidenskaberne i alm.	87	45	82	87
Sprog	76	8	55	13
Psykologi i alm.	69	38	47	32
Politik	68	37	60	60
Danmark	64	6	53	15
Landbrug. Skovbrug. Havebrug. Fiskeri	57	66	55	16
Enkelte historiske perioder	54	19	49	49
B&U				
Børn	95	3	130	26
Skole	200	28	312	30
I alt	2.723	930	2.655	1.052

Tabel 22. Kilde: DBC

Selvudgivelser

Selvudgivelser Fagbøger Top 16				
	2013		2014	
Emnegruppe	Trykt	E-bog	Trykt	E-bog
VOKSEN				
Personalhistorie. Genealogi	118	35	105	49
Hjem og husholdning	49	12	46	18
Medicin. Sundhedsvidenskab	33	15	24	33
Psykologi i alm.	22	13	8	4
Danmark	16	1	13	1
Samlinger. Værker af blandet indhold	14	4	14	8
Landbrug. Skovbrug. Havebrug. Fiskeri	11	1	12	2
Etik i alm.	11	8	10	12
Uddannelse. Opdragelse. Undervisning. Folkeoplysning	9	6	12	13
Teknik i alm.	7	8	11	6
Handel og samfærdsel. Søfart	9	10	8	6
Samfundsvidenskaberne i alm.	10	10	7	11
Forlystelser. Spil. Idræt	5	9	11	11
Økonomi	6	2	8	1
Enkelte historiske perioder	7	2	6	3
Kunsthåndværk. Kunstindustri. Antikviteter	4	11	9	2
B&U				
Børn	14	11	8	11
Skole	2	3	6	3
I alt	347	161	318	194

Tabel 23. Kilde: DBC

Personalhistorie, genealogi, udgør den absolut største kategori inden for faglitteraturen, og det gælder såvel for bogmarkedet som helhed som for selvudgivelserne, og det gælder både som trykt bog og som e-bog, men overvægten er større blandt selvudgivelserne.

Men dermed hører den absolutte lighed også op. Der er markante forskelle mellem kategorierne, når vi sammenligner trykte bøger og e-bøger²⁷:

Trykte bøger

Bogmarkedet som helhed

Her udgjorde Personalthistorie mv. 19 % som den største af de top 16-fagbogsemner, jeg har analyseret (se tabel 24). Derefter kom lov og ret med 13 %; medicin, sundhedsvidenskab med 12 %; hjem og husholdning med 12 %; og som nr. 5 kom uddannelse mv. med 8 %

Selvudgivelser

Her udgjorde personalthistorie mv. mere end dobbelt så meget som på bogmarkedet som helhed, nemlig over en tredjedel, 38 %. Derefter kom hjem og husholdning med 16 %; medicin, sundhedsvidenskab med 10 %; psykologi i alm. med 5 %; og som nr. 5 kom Danmark med 5 %.

E-bøger

Bogmarkedet som helhed

Her udgjorde personalthistorie mv. den største del af de undersøgte grupper, nemlig 25 %.

Derefter kom psykologi i alm. med 21 %; medicin, sundhedsvidenskab med 10 %; hjem og husholdning med 10 %; lov og ret med 8 %; og som nr. 5 kom teknik i alm. med 8 %.

Selvudgivelser

Her udgjorde personalthistorie mv. kun lidt mere end på bogmarkedet som helhed, nemlig 30 %.

Derefter kom medicin, sundhedsvidenskab med 17 %; hjem og husholdning med 11 %; forlystelser, spil idræt med 7 %; og som nr. 5 kom uddannelse mv. med 7 %.

Genfordeling ifølge spørgeskemaundersøgelsen

Når selvudgiverne selv svarer på, hvilke genrer deres udgivelser falder i, er fordelingen denne:

Resultat fra spørgeskemaet			
Fiktion		Nonfiktion	
Genre	Antal	Genre	Antal
Romaner	69	Undervisning	43
B&U	52	Kulturhistoriske emner	34
Krimi & Spænding	44	Samfund og debat	31
Noveller	40	Erindringer	31
Digte	37	Selvhjælp	27
Fantasy	21	Livsstil	24
Science fiction	7	Ånd og sjæl	20
		Pædagogik	19
		Rejser	15
		Teknik	13
		Slægtsforskning	2
I alt	270		259
Antal titler			529

Ovenstående fordeler sig således på henholdsvis trykte og e-bøger:

Fordeling på medier	
Trykte bøger	470
E-bøger	315
Lydbøger	54
I alt	839

Tabel 24. 529 besvarelser fordelt på 18 genrer

²⁷ Bemærk, at procenterne er udregnet efter *det samlede antal* for begge årene 2013 og 2014, *ikke* kun for top 16.

9

ØKONOMI – BEDSTE INDTÆGTSKILDER OG SALGSKANALER

HVOR KOMMER INDTÆGTERNE FRA?

Her står den trykte bog stærkt: Over halvdelen svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at deres bedste indtægtskilde er den trykte bog. Langt derefter kommer e-bøger og biblioteksafgift:

Bedste indtægtskilder	
Salg af trykte bøger	55 %
Salg af e-bøger	17 %
Biblioteksafgift	17 %
Andet	7 %
Foredragshonorar	3 %
Salg af lydbøger	1 %

Tabel 25. Svarprocent: 70

BEDSTE SALGSKANALER

Ser man derefter på, hvilke salgskanaler der giver de største indtægter, er der en tydelig overvægt til den fysiske boghandel. Og tager man de fysiske og online boghandler under ét, bliver dominansen endnu tydeligere: 41 %.

Bedste salgskanaler

Boghandel (fysisk)	26 %
Biblioteker (trykte bøger)	17 %
Boghandel (online)	15 %
Forlagets hjemmeside	12 %
Egen hjemmeside, blog, sociale medier	12 %
Andre	8 %
eReolen (e-bøger)	5 %
E-bogstjenester (fx Mofibo)	3 %
Ved foredrag	3 %
Ved messer	1 %
Supermarkeder	0 %
Lydbogstjenester (fx Storytel)	0 %

Tabel 26. Svarprocent: 76

Man kan også bemærke, at online generelt her tegner sig som bedste salgskanal: i alt 47 % (boghandel online, forlagets hjemmeside, egen hjemmeside mv., eReolen, e-bogstjenester).

Værd at bemærke er desuden, at blogs, sociale medier og egne hjemmesider af 12 % bliver angivet som bedste salgskanal.

10. SELVUDGIVELSER I DET LITTERÆRE KREDSLØB

ANMELDELSER OG OMTALER

Mange gange hører man selvudgivere udtale, at det er svært at komme igennem til omtale i medierne, at blive anmeldt i aviser mv. og at få en lektøruddtalelse.

Svarene i spørgeskemaet på spørgsmålet: »Er dine bøger blevet omtalt eller anmeldt? Angiv hvor«, synes umiddelbart at vise noget andet. Noget af forklaringen er nok, at der blandt respondenterne er flere forfattere, der *også* har udgivet/udgiver på traditionelle forlag.

Anmeldelser og omtaler	
Lektøruddtalelse	72 %
Aviser/traditionelle medier	70 %
Hjemmesider, sociale medier mv.	63 %
Andet, bl.a. fagtidsskrifter	31 %

Tabel 27. Svarprocent: 76

MARKEDSFØRING

Mange anfører i deres bemærkninger, at noget af det sværeste og mest tidkrævende er at markedsføre deres bøger. Derfor er det ikke overraskende, at det mest benyttede markedsføringsværktøj blandt selvudgivere er internettet i flere afskygninger: egne hjemmesider og sociale medier.

Markedsføring

Egen hjemmeside/blog	74 %
Sociale medier	67 %
Aviser/traditionelle medier	42 %
På internettet	25 %
Andet	19 %
Plakater mv. i boghandel	17 %

Tabel 28. Svarprocent: 81

BOGHANDEL

Selvudgivelserne sælges principielt ad de samme kanaler, som benyttes af aktørerne på bogmarkedet som helhed. Men det synes sværere for selvudgivne trykte bøger at nå den danske boghandel.

Alligevel viser svarene i spørgeskemaet, at 41 % har boghandlen (fysisk og online) som bedste salgskanal, som vist ovenfor i tabel 26.

Men supermarkederne er åbenbart lukket land.

Hos Arnold Busck er man i gang med en ny ordning med de såkaldte bogkort, som er organiseret og produceret af Karsten Pers, NewPub. Denne ordning muliggør, at Arnold Busck stadig helt suverænt vælger, hvilke titler der bliver eksponeret, samtidig med at boghandlen ikke indkøber fysiske bøger med en måske lav omsætningshastighed. I stedet er en titel synlig på et kort med billede af forsiden og en bagsidetekst. Kortet står emnemæssigt og alfabetisk som almindelige bøger synligt på hylderne. Kunden kan ved en QR-kode bestille bogen eller bestille den ved kassen.²⁸

²⁸ Se mere om bogkortet på <http://www.newpub.dk/bogkort/>

ONLINE TJENESTER

E-bøgerne fra selvudgivere, som fra bogmarkedet som helhed, ligger til salg på de sædvanlige platforme: Saxo, Riidr, Mofibo, Publizon, Amazon, issuu – og mange af selvudgiverne sælger også fra deres egne hjemmesider.

BIBLIOTEKER

Bibliotekerne er en akilleshæl for mange selvudgivere. Mange klager over, at de ikke får nogen lektøruddtalelse, og uden lektøruddtalelse er det meget svært at få bibliotekerne til at indkøbe bogen. Alligevel svarer 17 %, at deres bedste indtægtskilde er biblioteksafgiften. Det må antages, at andelen af meget erfarne forfattere, der (også) udgiver som selvudgivere, er forholdsvis stor blandt vores respondenter.

Godt og vel halvdelen af de forfattere, der også har udgivet på etableret forlag, 55 ud af 107, opgiver at have modtaget biblioteksafgift, med et gennemsnit på lige over 58.288 kr.

Det er kun ca. en tiendedel af de forfattere, der ikke har udgivet på etablerede forlag, 8 ud af 90, der modtager biblioteksafgift, med et gennemsnit på 8.438 kr.

Der er også information at hente i det udtræk, DBC har stillet til rådighed for Bog- og Litteraturpanelet.

Her vises, hvor mange titler danske folkebiblioteker har indkøbt fra forskellige aktører, der udgiver danske selvudgivelser (tabel 29). Desuden er der også tal på, hvor mange eksemplarer der samlet er indkøbt af de indkøbte titler (tabel 30).

Antal indkøbte titler og eksemplarer heraf til danske folkebiblioteker

Her er det værd at bemærke, at der i 2013 blev indkøbt 74 %, næsten $\frac{3}{4}$, af de udgivne titler i mindst ét eksemplar (354 af 478), mens der i 2014 kun blev indkøbt 52 % af de udgivne titler af (242 af 462). Samlet blev der over de to undersøgte år indkøbt 63 %, næsten to tredjedele af de udgivne titler (596 af 940). Som man ser, er der et betragteligt fald i antal indkøbte titler selvudgivelser fra 2013 til 2014 på hele 32 %. Og det på trods af at antal selvudgivelser kun er faldet med 3 % (med 16, fra 478 til 462).

Det store fald i antal indkøbte titler (32 %) fra 2013 til 2014 skyldes for en stor del periodisering: Mange af de titler, der er blevet udgivet i sidste kvartal 2014, og dermed registreret i National-

Antal indkøbte titler (i mindst ét eksemplar)						
Trykte bøger						
	2013		2014		2013+2014	2013+2014
Leverandører	Antal udgivne titler	Antal indkøbte titler	Antal udgivne titler	Antal indkøbte titler	Total antal udgivne titler	Total antal indkøbte titler
mellemgaard	140	130	136	97	276	227
Books on Demand	149	84	158	30	307	114
Skriveforlaget	37	31	35	27	72	58
kahrius.dk	44	34	41	25	85	59
Siesta	17	17	16	16	33	33
Attika	13	11	17	17	30	28
Ravnerock	16	14	9	7	25	21
gopubli.sh	7	5	15	6	22	11
Underskoven	55	28	28	16	83	44
Kahrius			4	0	4	0
Trykværket			3	1	3	1
I alt antal titler udgivet	478		462		940	
I alt antal titler indkøbt		354		242		596
Andel af udgivne titler		74 %		52 %		63 %

Tabel 29. Kilde: DBC

bibliografien, har man ikke nået at indkøbe i kalenderåret 2014. Det samme forhold gør sig naturligvis også gældende for opgørelsen af antal indkøbte eksemplarer herunder.

På det samlede bogmarked blev der indkøbt 66 % af de udgivne titler i 2013 og 59 % i 2014. Der er altså den samme form for træghed pga. periodisering som for selvudgivelserne. Men faldet er betydeligt mindre, kun 13 %.

Antallet af indkøbte selvudgivelser er faldet med 32 % fra 2013 til 2014 (tabel 29). Samtidig er antal af indkøbte eksemplarer selvudgivelser til danske folkebiblioteker faldet med 30 % fra 14.344 til 10.056. Men det gennemsnitlige indkøb pr. titel selvudgivelse er konstant: 40, se Tabel 30.

På det samlede bogmarked blev der i 2013 indkøbt et gennemsnit på 141 eksemplarer i 2013 og 121 eksemplarer i 2014.

FORFATTERFORENINGERNE OG STATENS KUNSTFOND

I foråret 2013 åbnede Dansk Forfatterforening op for, at man kunne blive associeret medlem, hvis man ikke opfyldte de generelle optagelsesbetingelser som beskrevet i foreningens vedtægter. Dvs. at selvudgivere kan blive (associerede) medlemmer²⁹.

Statens Kunstfonds Legatudvalg for Litteratur åbnede ved februarfristen 2015 op for, at forfatter m.fl. ikke behøvede at have en udgivelse på et af forfatteren redaktionelt og økonomisk uafhængigt forlag bag sig for at kunne søge om arbejdsløsgater, dvs. at forfattere, der udelukkende udgiver som selvudgivere, nu kan søge³⁰.

Danske skønlitterære Forfattere justerede en smule på deres betingelser for medlemskab, da Statens Kunstfond åbnede op for, at selvudgivere

Antal indkøbte eksemplarer Trykte bøger						
	2013		2014		2013+2014	2013+2014
Leverandører	Antal indkøbte titler	Antal eksemplarer	Antal indkøbte titler	Antal eksemplarer	Total antal indkøbte titler	Total antal eksemplarer
mellemgaard	130	7.369	97	4.543	227	11.912
Books on Demand	84	1.355	30	655	114	2.010
Skriveforlaget	37	1.221	35	1.556	72	2.817
kahrius.dk	34	1.151	25	987	59	2.138
Siesta	17	1.487	16	956	33	2.443
Attika	11	724	17	627	28	1.351
Ravnerock	14	366	7	266	21	632
gopubli.sh	5	247	6	53	11	300
Underskoven	28	424	16	407	44	831
Kahrius	0	0	0	0	0	0
Trykværket			1	6	1	6
Antal titler indkøbt	360		250		610	
Antal eksemplarer indkøbt		14.344		10.056		24.440
Gns. indkøb pr. købt titel		40		40		40

Tabel 30. Kilde: DBC

²⁹ <http://www.danskforfatterforening.dk/media/89972/vedt%C3%A6gter%202013.pdf> § 4, stk. 4-6.

³⁰ <http://www.kunst.dk/kunstmraader/litteratur/nyheder/statens-kunstfond-udvider-mulighederne-for-selvudgivere/>

kunne ansøge om legater, oplyser formanden Jan Thielke. I dag kan man som selvudgiver blive medlem af Danske skønlitterære Forfattere, hvis man har fået et legat fra Statens Kunstfond; det sidestiller man med at have udgivet på et »anerkendt forlag«. Desuden kan bestyrelsen i helt særlige tilfælde give dispensation og optage en forfatter som medlem, der hverken opfylder det ene eller det andet optagelseskriterium³¹.

³¹ Man mister ikke retten til medlemskab, hvis man går over til at være selvudgiver eller er selvudgiver sideløbende med at udgive på et traditionelt forlag, oplyser formanden Jan Thielke.

11. KONKLUSION

Jeg vil her som konklusion samle op på de hovedspørgsmål, som Bog- og Litteraturpanelet ønskede belyst i denne rapport (se side 3).

Omfanget af selvudgivelser i forhold til den samlede titelmængde på det danske bogmarked.

- Her viste en opgørelse, lavet ud fra udtrækket fra DBC, at det samlede antal selvudgivelser (både trykte bøger og e-bøger) i såvel 2013 som 2014 udgjorde ca. 15 % af det samlede bogmarked.
 - Selvudgivelsernes andel af det samlede antal trykte bøger udgjorde 12 % i 2013 og 11 % i 2014.
 - Selvudgivelsernes andel af det samlede antal e-bøger udgjorde 22 % i 2013 og 21 % i 2013.
 - Ser man på forholdet mellem trykte bøger og e-bøger inden for selvudgivelserne, viser det sig, at de trykte bøger udgør 54 % af det samlede antal selvudgivelser i 2013 og 51 % i 2014, mens e-bøgerne her udgør hhv. 47 % og 49 %, en markant højere andel end på bogmarkedet som helhed. På det samlede bogmarked stod de trykte bøger for 68 % af det samlede titeltal i 2013 og 66 % i 2014, og e-bøgerne stod her for hhv. 32 % og 34 %.

Oplag og salg

- Oplagsstørrelser findes der ikke statistik på, og med trykteknologier som print on demand og short print run er det meget svært at konkludere noget på baggrund af oplagsstørrelse. Og for e-bøgers vedkommende giver det ikke mening at tale om oplagsstørrelse.
- Der findes ikke nogen tilgængelig statistik for markedets totale salg til forbrugeren/slutbrugeren.
 - Forlagene indberetter til Forlæggerforeningens årsstatistik om omsætning til forhandlere (ekskl. moms og forhandleravance) og direkte salg til forbrugeren. Men Årsstatistikken er ikke en opgørelse over markedets totale salg af bøger direkte til forbrugeren.

Prissætning

- *Selvudgivelser:*
 - Gennemsnitsprisen for trykte bøger var 193 kr., for e-bøger 76 kr.
- *Udgivelser fra traditionelle forlag:*
 - Gennemsnitsprisen for trykte bøger var 216 kr., for e-bøger 116 kr.
- Prisniveauet (gennemsnitsprisen) for udgivelser fra traditionelle forlag ligger altså ifølge denne opgørelse højere end prisniveauet for selvudgivelser, og det gælder såvel trykte bøger (12 % højere) som e-bøger (52 % højere).

Genrefordeling

- Fiktion
 - På det samlede bogmarked udgør fiktion 50 % i 2013 og 52 % i 2014.
 - Selvudgivelsernes andel af det samlede bogmarked inden for fiktion udgør 9 % i 2013 og 9 % i 2014.
 - Blandt selvudgivelserne alene udgør fiktion 57 % i 2013 og 58 % i 2014.
- Nonfiktion
 - På det samlede bogmarked udgør nonfiktion 50 % i 2013 og 48 % i 2014.
 - Selvudgivelsernes andel af det samlede bogmarked inden for nonfiktion udgør 6 % i 2013 og 6 % i 2014.
 - Blandt selvudgivelserne alene udgør nonfiktion 43 % i 2013 og 42 % i 2014.

Økonomi

- Bedste indtægtskilde blev i spørgeskemaet af 55 % angivet at være trykte bøger.
- Bedste salgskanal blev af 41 % angivet at være boghandlen (fysisk og online).

Selvudgivelser i det litterære kredsløb

- Anmeldelse og omtale
 - Over halvdelen af respondenterne opgiver at have lektøruddtalelse og omtale i aviser og traditionelle medier og på hjemmesider og sociale medier.
 - Lidt over en fjerdedel opgiver fagtidsskrifter som sted for omtaler.
- Repræsentation på folkebiblioteker
 - Af udgivelser fra 11 leverandører af selvudgivelser, forlag og tjenester, har folkebibliotekerne indkøbt 74 % af udgivne titler i 2013 og 52 % i 2014.
 - Af de indkøbte titler er der i gennemsnit indkøbt 40 eksemplarer i både 2013 og 2014.

